

พระสงฆ์กับความขัดแย้งทางการเมืองในท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูวิบูลสิทธิธรรม เจ้าอาวาสวัดหนองพยอม จังหวัดพิษณุโลก

รองศาสตราจารย์ ดร.พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระชยานันท์มนี**

ปิยวรรณ หอมจันทร์***

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล ใจเย็น****

~~~~~

คำสำคัญ : พระสงฆ์/ ความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่น/ พระครูวิบูลสิทธิธรรม

บทคัดย่อ

พระครูวิบูลสิทธิธรรมมีแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งในชุมชนว่า มาจากการขาดคุณภาพชีวิตที่ดี หากประชาชนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่พร้อม ความขัดแย้งจะไม่บังเกิด การแก้ปัญหาความขัดแย้งต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับคุณภาพชีวิตของประชาชนก่อน การเริ่มต้นดำเนินโครงการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีผลให้ความขัดแย้งของคนในชุมชนทั้งในด้านการดำรงชีวิต ด้านการเมืองได้ถูกลดระดับลงไป สำหรับชุมชนชุมแสงสงครามความขัดแย้งจึงไม่ใช่ปัญหาที่ไร้ทางออก กลายเป็นกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของชาวบ้านในการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งเป็นความร่วมมือผ่านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พระครูวิบูลสิทธิธรรมพยายามดำเนินการเพื่อสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งความเมตตา ผู้คนมีความไว้วางใจกัน จึงส่งผ่านแนวคิดดังกล่าว ผ่านรูปแบบการเลือกตั้งในท้องถิ่นที่เน้นการสร้างการเมืองเคลื่อนไหวหาความสมานฉันท์ และผ่านการบริหารงานของผู้นำท้องถิ่นที่เน้นการสร้าง ความไว้วางใจ ความจริงใจ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนโดยกระทำในรูปของการทำประชาคมทุกหมู่บ้าน สร้างความเป็นธรรมในการจัดสรรงบประมาณ

Abstract

Phrakhruvibunsitthitham has the concept about the conflict management in the community that due to lack of good life quality. If the people in the community has the good life quality and then the conflict will not happen. The conflict solution must create the strength for life quality of people. To start of Saccasasomsap Saving Project has the effect to the people conflict in the community for the living and the politics that can reduce the conflict. For Chumsaengsongkram community has the conflict problem with the solution way. It becomes the process of learning promotion of villagers towards the conflict change to cooperation through principle of Dhamma in Buddhism. Phrakhruvibunsitthitham tries to create the community to be the kindness community and community people trust each other through the concept of election model in the local community by focusing on creation for compromised political movement and through management of local community leaders that focused on confidence creation and

* รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**** หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

sincerity and to give the importance to the participation of villagers in the community by voting in the form of referendum of every village and to create the justice for budgetary allocation.

บทนำ

จากนโยบายการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีของรัฐบาลไทยในอดีตตั้งแต่รัฐบาล ฯพณฯ พลเอก จอมพล ป.พิบูลสงคราม รัฐบาล ฯพณฯ จอมพล ถนอม กวณิช รัฐบาล ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐบาล ฯพณฯ จอมพล ยะลาวัณย์ จิตรู้อย่างไรก็ตาม นโยบายที่วางไว้เนื่องจากความขัดแย้งในสังคมไทยมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ขณะที่พฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนกติกาทางสังคม วิถีชีวิต เศรษฐกิจ ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การดำเนินโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐความไม่ไว้วางใจระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกความขัดแย้งภายในประเทศที่มีมากและหลากหลายรูปแบบ เป็นสัญญาณบอกเหตุว่า สังคมไทยต้องเร่งรีบเตรียมการทบทวนและพัฒนาวิธีการจัดการกับความขัดแย้งที่เคยใช้ในอดีต ซึ่งดูจะไม่มีประสิทธิภาพพอที่จะทำให้สังคมสงบ เป็นธรรม และอยู่เย็นเป็นสุขทั่วหน้า ในปัจจุบันการใช้ความรุนแรงในสังคมจะมีต้นทุนทางสังคมสูง เพราะทำให้เกิดความเกลียดชังและความแตกแยกที่ยากจะสมาน นับเป็นปัญหาความมั่นคงที่ร้ายแรง” (สถาบันพระปกเกล้า, 2548) ทำให้ผู้เขียนได้มีย้อนไปถึงสภาพความขัดแย้งของเมืองในท้องถิ่น ที่มีแนวโน้มสอดคล้องกับปัญหาที่กล่าวถึงข้างต้น

กล่าวได้ว่า การเมืองท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาการเมืองระดับประเทศ กระบวนการเลือกตั้งของการเมืองท้องถิ่นเป็นการเลือกตั้งที่มาจากคนในท้องถิ่น เลือกคนในท้องถิ่นของตนเองมาเป็นผู้นำ เป็นผู้แทนในการแก้ปัญหาต่าง ๆ บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า ไม่มีใครจะรับรู้และเข้าใจปัญหาของคนในพื้นที่ได้ดีเท่ากับคนที่อยู่ในพื้นที่นั้น ๆ แต่การเมืองไม่ว่าจะในระดับใดก็ตาม ก็ยังคงเป็นเรื่องของการแสวงหาอำนาจ รวมทั้งการเมืองในระดับท้องถิ่น ดังนั้นในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น เราจึงได้พบกับปรากฏการณ์ความขัดแย้งในการเลือกตั้งหลากหลายประการ การแบ่งแยกทางความคิด แบ่งฝักแบ่งฝ่าย เห็นด้วยไม่เห็นด้วย สนับสนุนและต่อต้าน จนทำให้การเลือกตั้งกลายเป็นกระบวนการทะเลาะกัน มีการใช้ความรุนแรงต่อกัน นอกจากจะสูญเสียทรัพย์สินเงินทอง สูญเสียผู้คนที่เคยรักใคร่ชอบพอกันแล้ว บางครั้งยังสูญเสียชีวิต ผิดเพี้ยนไปจากแนวคิดที่ว่า การเลือกตั้งเป็นวิถีทางของการเป็นประชาธิปไตย เป็นแนวทางที่ประชาชนจะได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างตรงไปตรงมา ความขัดแย้งดังกล่าว ไม่ใช่เกิดขึ้นเฉพาะในกลุ่มของผู้สมัครรับเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังลงลึกไปถึงระดับประชาชนในพื้นที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

ทำให้การเลือกตั้งกลายเป็นเส้นแบ่งความเป็นเพื่อน ญาติพี่น้อง คนที่คุ้นเคยกัน บางพื้นที่ ความรักความผูกพัน ความไว้วางใจกันของชาวบ้านในอดีต ถูกทำลายลงเพราะการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในการเมืองท้องถิ่น จึงมีคำถามมากมายว่า จะสามารถแสวงหาวิธีการจัดการความขัดแย้งกับปัญหาเหล่านี้ได้อย่างไร มีหนทางที่จะประสานประโยชน์สร้างความสมานฉันท์ในชุมชนนั้นๆ ได้หรือไม่

ตำบลชุมแสงสงครามเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่เดิมเคยมีความขัดแย้งในการเลือกตั้งการเมืองท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันปัญหาความขัดแย้งจากการเลือกตั้งได้ลดน้อยลง ไม่ปรากฏความรุนแรงให้ได้พบเห็นในการเลือกตั้งทุกระดับในขณะเดียวกัน สภาพโดยทั่วไปของชุมชนก็มีผู้คนรักใคร่ สามัคคีกลมเกลียวกัน การแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเช่นในอดีตได้เลือนหายไปจากพื้นที่ จึงเป็นชุมชนที่คณะทำงานเลือกใช้เป็นหน่วยในการศึกษาเพื่อค้นหารูปแบบของการเมืองสมานฉันท์ที่ชาวบ้านในชุมชนได้คิดค้นและพัฒนาปรับใช้จนสามารถลดระดับความขัดแย้งของชุมชนตามที่กล่าวไปแล้ว

ในอดีตตำบลชุมแสงสงคราม เป็นชุมชนเก่าแก่ เคยเป็นเส้นทางเดินทัพและที่ตั้งของค่ายทหารโบราณ โดยอาศัยแม่น้ำยมเป็นทางสัญจรและชุมชนต่าง ๆ ตั้งบ้านเรือนกระจายอยู่สองฝั่งแม่น้ำยม และเคยเป็นชื่อเรียกเดิมของอำเภอบางระกำ มาตั้งแต่ พ.ศ. 2448 ก่อนที่กฎหมายจะกำหนดให้เรียกชื่ออำเภอตาม ตำบลที่ตั้ง เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2460 ดังนั้น อำเภอชุมแสงสงครามจึงเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอบางระกำ และลดฐานะเป็นตำบลจนกระทั่งปัจจุบัน มีจำนวนประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสงสงคราม 8,002 คน ประชาชนประกอบอาชีพหลักได้แก่ การทำ นา, ทำสวน, ทำไร่, เลี้ยงปลา และ เลี้ยงสุกร นอกจากนี้หลังจากหมดฤดูของการทำนาประชาชนยังประกอบอาชีพเสริม อันได้แก่ การทำจักสาน, น้ำพริกสำเร็จรูปและตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น

ขณะที่สังคมไทย กำลังเผชิญกับสถานการณ์ของความขัดแย้งอย่างต่อเนื่อง และพยายามแสวงหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้น ภาคส่วนต่างๆ ของสังคมพยายามคิดค้นนวัตกรรมที่จะช่วยในการคลายความขัดแย้ง คำว่า สันติวิธี และสมานฉันท์ ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย สังคมไทยกลายเป็นสังคมโหยหาสันติ ในบรรดาผู้ที่พยายามช่วยจัดการความขัดแย้งในสังคมก็ยังมีพระสงฆ์และวัดซึ่งกำลังทำหน้าที่ในหลากหลายรูปแบบ และหน้าที่ดังกล่าวก็ได้กระทำมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ในอดีต สิริวิวัฒน์ คำวันสา (2544 : 14) ได้กล่าวว่า ในอดีตที่ผ่านมา วัดจัดว่าเป็นสถาบันหลักของชุมชน และเป็นศูนย์กลางของการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลและการจัดกิจกรรมการให้ทาน รักษาศีล ฟังธรรม สวดมนต์ไหว้พระ และกิจกรรมทางศาสนา อันแสดงออกทางด้านขนบธรรมเนียมและประเพณีซึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ทำหน้าที่ทั้งผู้ผลิต ผู้อนุรักษ์ และผู้สอนศิลปะแก่ประชาชน เป็นที่ปรึกษาด้านอาชีพ ปัญหาชีวิต ปัญหาสังคมแก่ชาวชุมชน เป็นสถานสงเคราะห์ประชาชนผู้ยากไร้ หรือในคราวมีภัย เป็นสถานพยาบาล เป็นที่พักคนเดินทาง เป็นสโมสรให้ชาวบ้านมาพบปะกัน เป็นสถานบันเทิง เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของชาวบ้าน เป็นคลังพัสดุเพื่อให้ชาวบ้านมาขอยืมเมื่อมีงาน เป็นศูนย์การปกครองท้องถิ่น เป็นสถานศึกษา เป็นห้องสมุดชาวบ้าน แต่ในสภาพสังคมปัจจุบัน ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม หรือกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม และประการสำคัญคือการที่ประเทศไทยได้พัฒนาความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้น ทำให้สังคมชนบทของไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันของชุมชนจึงเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบพึ่งพาตนเองเป็นสังคมบริโภคนิยม สังคมแบบชนบทที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติลดน้อยถอยลงไป ซึ่งได้ก่อให้เกิดความเสื่อมถอยทางด้านศีลธรรมและจริยธรรมแก่ผู้คนในชุมชน ทำให้ผู้คนในชุมชนเริ่มเห็นห่างจากวัดมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา การทำให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนเช่นเดิมนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกฝ่ายทั้งวัด ชาวบ้าน สังคมทุกภาคส่วนจะต้องช่วยกันพัฒนา โดยเฉพาะด้านกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชนนั้นๆ พระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำที่มีบทบาทมากในอดีต หรือแม้กระทั่งในปัจจุบัน ในด้านการเป็นผู้นำทางด้านจิตใจ จึงต้องรับภาระด้านนี้ร่วมกับผู้นำชุมชน พระครูวิบูลสิทธิธรรมและวัดหนองพยอม ในตำบลชุมแสงสงคราม จังหวัดพิษณุโลกได้พยายามสร้างบทบาทในด้านต่างๆ ข้างต้น วัดจึงกลายเป็นศูนย์กลางความศรัทธาของประชาชนในพื้นที่ในปัจจุบัน

สภาพโดยทั่วไปของวัดหนองพยอมในอดีตก่อนการมารับตำแหน่งเจ้าอาวาสของพระครูวิบูลสิทธิธรรม ในขณะนั้นพระในวัดหนองพยอมขาดความสามัคคีแบ่งเป็น 2 ฝ่ายมีความขัดแย้งไม่ลงรอยกัน ความขัดแย้งระหว่าง 2 ฝ่ายจะปรากฏชัดเจนเมื่อมีประเพณี การทำบุญวันสำคัญทางศาสนา เพราะชาวบ้านทั้ง 2 ฝ่ายจะแบ่งฝ่ายกันทำบุญ กล่าวคือ ชาวบ้านทั้งสองฝ่ายจะไม่ทำบุญร่วมกัน เพราะวัดหนองพยอมสมัยนั้นมีหลวงพ่อ 2 รูป รูปหนึ่งอยู่บนศาลาอีกรูปหนึ่งอยู่บนหอสวดมนต์ พระ 2 รูปไม่ถูกกัน เวลาการทำบุญชาวบ้านนับถือหลวงพ่อบนศาลา ก็ขึ้นไปทำบุญบนศาลา ชาวบ้านนับถือหลวงพ่อบนหอสวดมนต์ ก็ขึ้นไปทำบุญบนหอสวดมนต์ โดยมีเครื่องไฟขยายเสียงคนละชุด ต่างรูปต่างให้ศีล เวลาให้พร ต่างรูปต่างให้พร จึงทำให้ต่างฝ่ายต่างแยกกันทำบุญกับพระรูปที่ตนเองมีความนับถือ รวมไปถึงการร่วมกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรม เช่น บวชพระ ตักบาตร ต่างก็แยกกันทำ ชาวบ้านกลุ่มไหนที่ศรัทธาพระรูปใดก็จะทำบุญแต่พระรูปนั้นและรวมกลุ่มอยู่ด้วยกัน โดยที่ไม่ไปร่วมทำบุญกับอีกกลุ่มหนึ่ง สภาพของหมู่บ้านในอดีตจึงมีปัญหาความแตกแยกขาดความสามัคคี ขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ตั้งกลุ่มอะไรก็ล้ม ไม่ประสบความสำเร็จ นอกจากประเด็นที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว ยังมีประเด็นความขัดแย้งของผู้นำชุมชนกับวัด สาเหตุเพราะผู้นำชุมชนยึดถืออำนาจมากเกินไป เช่น ผู้ใหญ่บ้านได้กระทำการขูดสรวัดโดยไม่ได้แจ้งให้วัดทราบ มีการลอบขูดดินวัดไปขาย ขูดต้นไม้ใหญ่จากวัดไปขาย เป็นต้น เมื่อผู้นำชุมชนกับวัดขัดแย้งกันจึงเป็นเหตุทำให้ชาวบ้านขัดแย้งกันมากขึ้น เช่นเดียวกับผู้นำฝ่ายของตน ก่อปรกฏในสมัยนั้นชาวบ้านประสบกับปัญหาความยากจนจากสาเหตุของสภาพแวดล้อมเป็นเขตรอบล้อมเวลาฤดูฝนน้ำหลาก น้ำจะไหลเข้าท่วมนาของประชาชนได้รับความเสียหาย ลงทุนไปแล้วไม่ได้ผลผลิต ชาวบ้านต้องกู้หนี้ยืมสินจากนายทุน เสียดอกเบี้ยแพง ถูกเอารัดเอาเปรียบ เป็นหนี้ซ้ำซาก ขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คนมีเงินนำเงินไปฝากธนาคาร คนในหมู่บ้านไม่มีเงินต้องไปกู้เงินกับธนาคาร กู้นายทุน ต้องขนเงินในหมู่บ้านไปจ่ายดอกเบี้ยให้ธนาคารและนายทุน เวลาคนในหมู่บ้านเจ็บป่วย ตาย ธนาคารหรือนายทุนเขาไม่ได้มาช่วย คนที่ช่วยคือคนในหมู่บ้าน ใครป่วยก็จะไปเยี่ยมกัน ใครตายก็ช่วยกันเผา แต่คนในหมู่บ้าน ไม่ไว้วางใจกันไม่ช่วยเหลือกัน

ตลอดเวลาที่ผ่านมาต้องนำเงินในหมู่บ้านไปจ่ายดอกเบี้ยให้ธนาคารและนายทุนนอกหมู่บ้าน ปีละนับล้านบาท ที่จนอยู่แล้วยิ่งจนมากขึ้น ในด้านการเมืองของตำบลชุมแสงสงครามในอดีตเมื่อมีการลงสมัครเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน หรือเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสงสงครามก็จะมีการแบ่งพรรคแบ่งพวกกันภายในชุมชน คือ ฝ่ายริมถนน กับ ฝ่ายท้ายบ้าน ผู้นำทั้งสองฝ่ายจึงใช้กลวิธีในการชักจูงชาวบ้านเป็นพวกฝ่ายของตน ทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกเกลียดชังฝ่ายตรงข้ามและเกิดความแตกแยกในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ที่กล่าวมาทั้งหมดสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของชุมชนทั้งในด้านคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน ปัญหาสังคม ตลอดจนการเมืองท้องถิ่น

นับตั้งแต่พระครูวิบูลสิทธิธรรมรับตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส วัดหนองพยอมเมื่อปี พ.ศ.2538ท่านได้เล็งเห็นสภาพวัดและชุมชนข้างวัดมีปัญหาที่ต้องแก้ไขมากมาย เดิมที่ท่านต้องการจัดตั้งวัดให้เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมแก่ชาวบ้าน เพราะมองเห็นศรัทธาของชาวบ้านที่มาร่วมปฏิบัติธรรมมากมาย ถึงแม้จะแบ่งฝักแบ่งฝ่ายก็ตามเมื่อถึงกิจกรรมการปฏิบัติธรรมที่วัดจัดขึ้น ก็สามารถปฏิบัติร่วมกันได้ การแก้ปัญหาของวัดและชุมชนในขณะนั้น ท่านพิจารณาแล้วเห็นว่า “ต้องเริ่มต้นแก้ไขที่เรื่องของพระสงฆ์ เมื่อชาวบ้านนับถือและเลื่อมใสในพระสงฆ์ แต่พระสงฆ์กลับแตกแยกกันเอง พระสงฆ์จะต้องเป็นหนึ่งเดียวกันก่อน ถ้ารวมพระสงฆ์เป็นหนึ่งได้ ชาวบ้านก็จะเป็นหนึ่งด้วยเช่นกัน ต่อไปจะทำกิจกรรมอื่นๆก็จะง่ายขึ้น” และท่านก็สามารถทำให้พระสงฆ์ที่แตกแยกกันกลับมาเป็นหนึ่งเดียวได้ จากนั้นจึงเริ่มต้นกิจกรรมการรวมคนโดยการตั้งกลุ่มต่างๆ ขึ้นภายในชุมชน เช่น กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน การจัดปฏิบัติธรรมบวชชีพราหมณ์ จัดหอกระจายข่าวศูนย์วิทยุชุมชน ธรรมะตามสาย มีกิจกรรมการประกวดหมู่บ้าน จัดตั้งศูนย์เด็กเล็ก กลุ่มแม่บ้าน จัดตั้งป่าชุมชน และที่สำคัญคือการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อแก้ปัญหาความยากจนให้กับชาวบ้านในตำบลชุมแสงสงคราม โดยให้ชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการทำกิจกรรม เป็นผู้ตรวจสอบ ชาวบ้านทั้งสองฝ่ายเริ่มทำกิจกรรมและพูดคุยกันมากขึ้น จนถึงปัจจุบันนี้การแบ่งพรรคแบ่งพวกเพราะจุดเริ่มต้นจากการศรัทธาพระสงฆ์ 2 รูปนั้นได้หมดไปแล้ว ยังคงเหลือแต่ผลกระทบจากการเมืองที่มีร่องรอยของความขัดแย้งอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบรุนแรงต่อชุมชน เนื่องจากที่ผ่านมาเรามีที่ท่านพระครูวิบูลสิทธิธรรมได้สร้างเอาไว้ยังคงเป็นศูนย์รวมความแตกต่างทางความคิดของประชาชนทุกกลุ่มในชุมชนอยู่ได้

สภาพความขัดแย้งทางการเมืองในอดีตและปัจจุบันของตำบลชุมแสงสงคราม

ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่นในชุมชนชุมแสงสงครามตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้เขียนขอเสนอเป็นลำดับขั้นตอนโดยเจาะเฉพาะประเด็นการเลือกตั้ง เนื่องจากบทความเรื่องนี้ มุ่งที่จะเสนอรูปแบบของการสร้างการเมืองสมานฉันท์ โดยผู้เขียนแบ่งขั้นตอนการเลือกตั้งที่จะอธิบายปรากฏการณ์ความขัดแย้งเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเปิดตัวของผู้สมัคร

ในอดีต เมื่อยามที่มีการเปิดตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทุกฝ่ายก็จะเริ่มรู้ว่าใครอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบและเสียเปรียบในการเลือกตั้ง การที่ผู้สมัครรับรู้สถานภาพการแข่งขันของตน ก็จะเริ่มแสวงหาทุกวิธีที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้ามให้ได้ หรือพยายามสร้างแรงกดดันให้อีกฝ่ายถอนตัวจากการเลือกตั้ง การขุดคุ้ยพื้นหลังประวัติที่ไม่ดี จนไปถึงการข่มขู่ฝ่ายตรงข้ามก็มี แต่ในปัจจุบัน เมื่อมีการเปิดตัวผู้สมัคร ต่างคนต่างก็คิดว่าเป็นพี่เป็นน้องกันทั้งนั้น ไม่ว่าใครได้อีกคนก็จะได้มีโอกาสดำเนินงานด้วยเสมอจึงทำให้ความขัดแย้งแบบเดิม ๆ ได้เสื่อมถอยไปมาก

ขั้นตอนที่ 2 การจัดตั้งแกนนำหรือการรวบรวมหัวคะแนน

ดูเหมือนหนึ่งว่า ขั้นตอนนี้จะอยู่ก่อนขั้นตอนที่ 1 แต่ในทัศนะของผู้เขียน มองว่าการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการจะเริ่มต้นก็ต่อเมื่อรู้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งคือใคร ดังนั้นจึงขอเสนอมาไว้หลังการเปิดตัว โดยในช่วงนี้ผู้สมัครจะแย่งตัวหัวคะแนนกัน เพราะหัวคะแนนเปรียบเสมือนกระบอกเสียง เป็นปัจจัยหนึ่งในการทำให้การเลือกตั้งได้รับชัยชนะ เพราะฉะนั้น การแย่งชิงหัวคะแนนที่มีบารมีกว้างขวาง มีคนเคารพเชื่อถือ มีความจำเป็นที่ต้องกระทำเพื่อให้ฝ่ายของตนเองมีความได้เปรียบกว่าฝ่ายตรงข้าม แต่ในปัจจุบันนักการเมืองท้องถิ่นไม่นิยมแสวงหาหัวคะแนนเนื่องจากผู้สมัครแต่ละท่านล้วนแล้วแต่เป็นคนที่มีประสบการณ์และมีฐานคะแนนความนิยมที่ชัดเจน มีคะแนนจัดตั้งประจำอยู่แล้ว

ขั้นตอนที่ 3 การประชาสัมพันธ์หรือการหาเสียง

การหาเสียงเลือกตั้งในอดีตจะเน้นการโจมตีฝ่ายตรงข้ามในประเด็นเกี่ยวกับการอ่อนประสิทธิภาพ เรื่องส่วนตัว การปล่อยข่าวลือ เพื่อทำลายความน่าเชื่อถือ (Discredit) แต่ในปัจจุบันการโจมตีหรือใส่ร้ายป้ายสีกัน ผู้สมัครไม่ได้นำมาใช้มากนัก ส่วนใหญ่ที่พบก็คือการจับผิดการหาเสียงของฝ่ายตรงข้าม เช่น การหาข้อผิดพลาดการหาเสียงของฝ่ายตรงข้าม ที่สื่อเคาะจะเป็นการกระทำผิดตามกฎหมายการเลือกตั้ง โดยหวังผลให้ฝ่ายตรงข้ามต้องถูกตัดสิทธิ์ทางการเมือง

ขั้นตอนที่ 4 การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ภาพที่ปรากฏในอดีตที่ผ่านมา คือการชนคนไปลงเลือกตั้ง เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนที่ลงไปเลือกตั้ง เป็นการกำกับเสียงที่ตนเองจะได้รับ ลักษณะเช่นนี้ ปัจจุบันไม่ได้พบเห็นกับชุมชนชุมแสงสงครามอีกแล้ว

ขั้นตอนที่ 5 หลังการประกาศผลการเลือกตั้ง

ในอดีตหลังจากผลการเลือกตั้งออกมาแล้ว ฝ่ายแพ้ก็จะไม่ยอมรับความพ่ายแพ้ ไม่ยอมรับคะแนนเสียงที่ได้กล่าวหากันไปกล่าวหากันมา มีการส่งเรื่องให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ช่วยพิจารณาตัดสิน ทำให้เกิดความล่าช้าในการเข้าบริหารงานของผู้บริหาร เพราะต้องรอผลการเลือกตั้งที่ทางคณะกรรมการการเลือกตั้งจะประกาศอย่างเป็นทางการ

จะเห็นได้ว่าปัญหาทางการเมืองในท้องถิ่นชุมแสงสงครามในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างมาก ในอดีตการเมืองว่าด้วยการเลือกตั้งในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สภาตำบล จนมาถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ล้วนแล้วแต่มีความขัดแย้งในทุกระดับ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมแสงสงคราม แม้ไม่แสดงออกถึงความรุนแรงจนถึงขั้นที่มีการทำลายล้างกัน แต่ระดับของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มยังมีปัญหาที่เห็นเด่นชัดหลายประการ เช่น กิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือของคนทั้งชุมชน เมื่อกลุ่มหนึ่งมาช่วยวัด อีกกลุ่มก็จะไม่ช่วย แต่จะมาวัดในฐานะผู้เข้ามาทำบุญ ทำให้โอกาสที่จะกลับมาคืนดีกันน้อยลง เนื่องจากต่างฝ่ายต่างมีอคติต่อกัน

บทบาทของพระครูวิบูลสิทธิธรรมกับการจัดการความขัดแย้งทางการเมือง

กิจกรรมที่พระครูวิบูลสิทธิธรรมได้ดำเนินการในการช่วยเหลือชุมชนเพื่อคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งที่ปรากฏชัดเจน คือ

ด้านการป้องกันความขัดแย้ง

ท่านพระครูวิบูลสิทธิธรรมมีแนวคิดในการป้องกันความขัดแย้งว่า “เมื่อคุณภาพชีวิตดี คนก็ไม่มีปัญหา ไม่มีทุกข์ พอไร้ทุกข์ ความขัดแย้งก็ไม่เกิด ถึงเกิดก็ไม่รุนแรง แก้ง่าย” นั่นก็หมายความว่า ความขัดแย้งหลากหลายชนิดที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการที่คนในชุมชนมีปัญหาด้านคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะปัญหาด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา และการเจ็บป่วย ซึ่งท่านจะอ้างถึงแนวคิดวงจรอุบาทว์ที่ว่า โง่ จน เจ็บ อยู่เสมอ โดยอธิบายว่า เมื่อคนเราโง่ คือไม่ได้เรียนหนังสือ ที่เกิดขึ้นตามมาก็คือไม่มีความรู้ที่จะไปหาเงิน ก็จะจน เมื่อไม่มีรายได้ เจ็บไข้ไม่สบายก็ไม่มีเงินรักษาก็เจ็บจนตาย สำหรับประเด็นความขัดแย้งที่ท่านเทศน์สอนชาวบ้านอยู่บ่อยๆ ก็เห็นจะเป็นเรื่องที่ว่าความขัดแย้งเกิดจาก การแย่งที่กันทำกิน แย่งถิ่นกันอยู่ แย่งคู่กันพิศวาส และแย่งอำนาจกันเป็นใหญ่ ทั้งหมดนี้คือสาเหตุที่ทำให้คนขัดแย้งกัน เมื่อพิจารณาจากปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน หลากหลายกรณีก็เกิดจากปัญหาทั้ง 4 ประการข้างต้นดังที่ท่านพระครูกล่าวไว้เช่นกัน

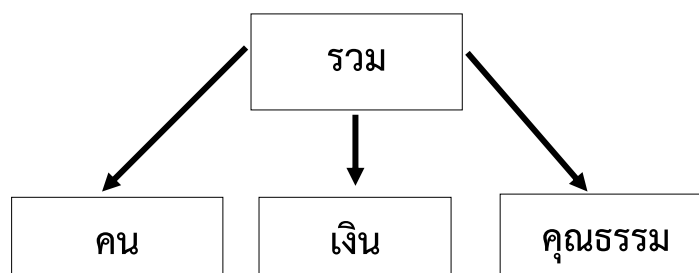
ภายใต้แนวคิดที่ว่า ความขัดแย้งเกิดจากการที่คนในชุมชนขาดคุณภาพชีวิตที่ดี หากชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีแล้ว ความขัดแย้งทั้งหลายก็จะไม่เกิดขึ้น ทำให้ท่านพระครูได้ริเริ่มสร้างสรรคกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนหลายโครงการด้วยกัน ถึงแม้ว่าโครงการเหล่านั้นอาจจะไม่ใช่คำตอบสำหรับแนวคิดเรื่องการจัดการความขัดแย้งอย่างชัดเจน แต่ก็ยังอยู่ภายใต้กรอบความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตกับความขัดแย้งของท่านพระครูเช่นเดิม ดังนั้นในที่นี่ผู้เขียนขอเสนอแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เคลือบไปด้วยกลไกการสร้างสันติในชุมชนไปพร้อมกัน

ท่านพระครูวิบูลสิทธิธรรมได้ก่อตั้ง กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ขึ้นในปี พ.ศ.2541 โดยบริหารกลุ่มดังกล่าวในรูปแบบของคณะกรรมการภายใต้แนวคิดที่ว่า “สัจจะอยู่ร่วมเย็นเป็นสุขเพราะอาศัยกฎระเบียบของสังคม กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จะตั้งอยู่ได้เป็นสุขเพราะอาศัยกฎระเบียบของกลุ่ม คณะกรรมการเป็นเพียงผู้รักษากฎระเบียบเท่านั้น ส่วนกฎระเบียบของกลุ่ม สมาชิกทั้งหมดเป็นผู้ตั้งขึ้นมา” หากใช้มุมมองจากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง จะเห็นได้ว่าเพียงแนวคิดเบื้องต้นที่ท่านพระครูนำมาใช้ก็อธิบายได้ถึงเครื่องมือในการป้องกันความขัดแย้ง ประการแรกก็คือ **กติกาพื้นฐาน(Ground Rule)** ซึ่งจะทำหน้าที่ในการสร้างกรอบของการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนให้มีมาตรฐานเดียวกัน ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าวิธีการดังกล่าวว่า “**ทวิฐีสัมมัญญาตา** คือการสร้างความเห็นให้ตรงกัน และ**สีลสัมมัญญาตา** คือการสร้างกติกาให้เสมอกัน” ประการต่อมาที่ท่านพระครูนำมาใช้ก็คือ **กระบวนการมีส่วนร่วม** ในการสร้างกติกา ท่านจะให้ชาวบ้านซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นผู้วางกติกามาใช้เอง ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านรู้สึกภูมิใจในศักดิ์ศรีของตนเอง และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกลุ่มอย่างแท้จริง

พระครูวิบูลสิทธิธรรมได้ขยายความแนวคิดของการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ว่า **กลุ่ม** หมายถึงเป็นการรวมตัวของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายเดียวกัน ในขณะที่ **สัจจะ** หมายถึง ความสัตย์ ความซื่อตรง หรือความจริง (ความจริง หรือความตรงนั้น พังตั้งลงใน 5 สถาน คือ 1. ตรงต่อหน้าที่ 2. ตรงต่อภาระงาน 3. ตรงต่อเวลา 4. ตรงต่อบุคคล 5. ตรงต่อความดี) และ **สะสมทรัพย์** หมายถึง การสะสมเงินหรือทรัพย์ ทีละเล็กละน้อย อย่างสม่ำเสมอ จากรายได้ของตนเอง หรือภายในครอบครัว เหมือนผึ้งแตงน้ำหวานมาสะสมทีละน้อยนิตก็เป็นรังใหญ่ หรือปลวกนำดินมาสะสมทีละนิตก็เป็นจอมปลวกใหญ่ได้ เมื่อกลายเป็น **กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์** จึงหมายถึงการรวมตัวของชาวบ้านซึ่งอาศัย สัจจะคือความซื่อสัตย์ ซื่อตรง และจริงใจต่อตนเอง ต่อกันและกัน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการประหยัดทรัพย์ แล้วนำทรัพย์มาสะสมรวมกันทีละเล็กละน้อย เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ หรือใช้เป็นทุนให้สมาชิกที่มีความจำเป็นเดือดร้อนกู้ยืมไปใช้ ในการลงทุน ประกอบอาชีพ หรือเพื่อสวัสดิการของตนเองและครอบครัว โดยรูปแบบการดำเนินการมีลักษณะ **คล้ายกับธนาคาร** เพราะมีการฝากเงิน กู้เงิน หรือถอนเงิน **คล้ายกับประกันภัย** เพราะสมาชิกได้รับการคุ้มครองเมื่อมีการเสียชีวิต หรือมีการเจ็บป่วย **คล้ายกับสหกรณ์** เพราะมีการขายสินค้าราคาถูกให้แก่สมาชิก สิ้นปีมีเงินปันผล

ท่านพระครูกล่าวว่า เงินเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ตั้งแต่เกิดยันตายต้องใช้เงิน นั่นคือเวลาเกิดคนเราก็จะใช้เงินไปในเรื่อง ค่าโรงพยาบาล,ค่าหมอ,ค่ายา,ค่ารถ,ค่าผ้าอ้อม เป็นต้น จนถึงยามตาย คนเราก็จะใช้เงินในเรื่องค่าโลง,ค่าพวงหรีด,ค่าดอกไม้จันทน์,ค่าถวายพระ เป็นต้น เมื่อเงินเป็นสิ่งจำเป็นที่ใช้ในการดำรงชีวิต เป็นสิ่งที่แลกเปลี่ยนความสุข ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงแสวงหาเงิน ถ้าเราสามารถนำเงินมารวมกันได้ การรวมคนก็ง่าย และนำธรรมะมาพัฒนาคนได้ จึงนำมาซึ่งนโยบายของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ดังรูป

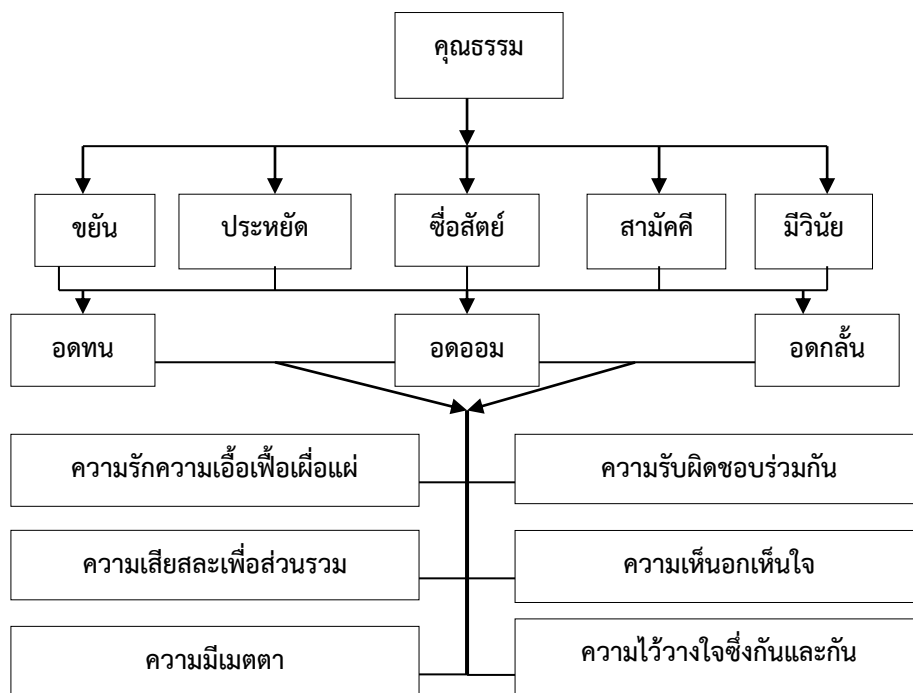

ภาพประกอบที่ 1 แสดงนโยบายของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

ทั้งนี้พระครูวิบูลสิทธิธรรมได้กำหนดคุณธรรมในพุทธศาสนาที่จำเป็นนำมาใช้ในการถ่ายทอดให้สมาชิกของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ผ่านการเทศน์ในวันธรรมสวนะ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันนัดประชุมสมาชิกกลุ่มสัจจะ การบรรยายตามบ้านเรือนของชาวบ้านในงานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ และกิจกรรมอื่นที่มีโอกาสในการถ่ายทอดธรรมะได้ รวมไปถึงการออกรายการวิทยุชุมชนของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

หลักธรรมที่ท่านพระครูเน้นในการเทศน์เสมอประกอบด้วยเนื้อหาธรรมะชั้นพื้นฐาน 5 ประการ สำหรับการอยู่ร่วมกันในกลุ่มสังฆะ คือ ความขยัน ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี และการมีวินัย เมื่อสมาชิกประกอบด้วยคุณธรรมทั้ง 5 แล้ว จะต้อง มี 3 อุดประกอบรองรับธรรมะ 5 ประการข้างต้น กล่าวคือ อุดทน อุดอม และอดกลั้น ผลที่เกิดจากการใช้หลักธรรมในเบื้องต้น จะทำให้คนในกลุ่มมีคุณลักษณะดังนี้ 1. มีความรักความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน 2. มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม 3. มีความเมตตาต่อกัน 4. มีความรับผิดชอบต่อกัน ต่อชุมชนร่วมกัน 5. มีความเห็นอกเห็นใจต่อกัน 6. มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ตามภาพ

ภาพประกอบที่ 2 แสดงคุณธรรมในการบริหารกลุ่มสังฆะสะสมทรัพย์

อาจกล่าวได้ว่า ถึงแม้บทบาทในเรื่องการสร้างสันติในชุมชน รวมไปถึงการสร้างการเมืองท้องถิ่นให้เป็นการเมืองสมานฉันท์ในพื้นที่ชุมแสงสงคราม ของพระครูวิบุลสิทธิธรรมจะไม่ชัดเจนถึงระดับที่มีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมารองรับ แต่ในการทำงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน ท่านพระครูก็ได้สอดแทรกบทบาทด้านการสร้างสันติสุขในชุมชนเป็นด้านหลักของการทำงานเช่นเดียวกัน โดยท่านได้ทำให้วัดหนองพยอมมีบทบาทในชุมชน 8 ด้านดังนี้

1. ศีลธรรมและวัฒนธรรม ได้แก่ สมาชิกมีสังฆะเป็นที่ตั้ง
2. สุขภาพอนามัย ได้แก่ มีสวัสดิการช่วยยามเจ็บป่วย และมีกองทุนยา
3. สัมมาชีพ ได้แก่ มีการสร้างงาน สร้างรายได้ มีเงินทุนหมุนเวียนประกอบอาชีพ มีกองทุนฝึกฝนอาชีพ มีเงินทุนสนับสนุนศึกษาดูงาน
4. สันติสุข ได้แก่ สมาชิกของกลุ่มได้ช่วยเหลือกันได้ดูแลกันและกันได้พบปะพูดคุยกันทุกเดือน
5. ศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ มีกองทุนสวัสดิการแจกทุนการศึกษาแก่บุตรหลานสมาชิก
6. สาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ มีกองทุนช่วยเหลือ บ้าน วัด โรงเรียน สถานีนอนามัย สถานีตำรวจ และสาธารณะกุศลต่างๆ
7. กตัญญูทศเวทิตาธรรม ได้แก่ ทุกปีสมาชิกสามารถจัดงานวันกตัญญูอบน้ำผู้สูงอายุได้
8. สามัคคีธรรม ได้แก่ สมาชิกของกลุ่มรวมตัวกันช่วยกันบริหารจัดการกลุ่ม ร่วมคิดร่วมปรึกษา ร่วมกันแก้ปัญหา ร่วมพัฒนา และสมาชิกก็เห็นความสำคัญของวัด ได้เข้าวัดช่วยเหลือวัด วัดมีกิจกรรมอะไรก็อาศัย สมาชิกกลุ่มเป็นหลัก เมื่อคนมีความสามัคคีจะพัฒนาอะไรก็ทำง่าย

ปัจจุบันสถานภาพของกลุ่มสัจจะ ยังคงดำรงอยู่และทำหน้าที่ในการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน เป็นสถาบันทางสังคมที่ประชาชนได้เข้ามาพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สมาชิกยังคงมีความมั่นคงในสัจจะ มีการฝากเงินและปล่อยเงินกู้เป็นประจำทุกเดือน ลีนปีนำผลกำไรมาปันผลให้สมาชิก สมาชิกยังคงได้รับสวัสดิการ นอนโรงพยาบาล ช่วยเหลือผู้สูงอายุ ช่วยการศึกษา และยังเดินหน้าพัฒนาไปสู่กองทุนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตประเภทอื่น ๆ ต่อไป

นอกเหนือจากกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตคือการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ก็ยังมีกิจกรรมอื่นที่ท่านพระครูได้ดำเนินการและมีผลทำให้ชุมชนชุมแสงสงครามเป็นสังคมที่ผู้คนมีความไว้วางใจกัน และมีเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย โครงการศึกษาดูงานของกลุ่มเยาวชน เริ่มปี พ.ศ. 2547 โครงการกลุ่มเยาวชน เริ่มปี พ.ศ. 2542 โครงการลานวัดลานใจลานกีฬา เริ่มปีพ.ศ. 2547 โครงการให้กลุ่มเยาวชนปลอดอบายมุขกู้ยืมเงินประกอบอาชีพปลอดดอกเบี้ย เริ่มปี พ.ศ. 2542 โครงการฌาปนกิจหมู่บ้าน เริ่มปี พ.ศ. 2541 โครงการลานตากผลผลิตทางการเกษตร เริ่มปี พ.ศ. 2547 และโครงการสัจจะวันละบาทจัดสวัสดิการภาคประชาชน เริ่มปีพ.ศ. 2548

ในช่วงฤดูการเลือกตั้งการเมืองท้องถิ่น เมื่อกล่าวถึงความขัดแย้งทางการเมืองในท้องถิ่นกับบทบาทของพระครูวิบูลสิทธิธรรม กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นที่ให้สัมภาษณ์ผู้เขียนได้กล่าวไปในทำนองเดียวกันว่า ท่านพระครูได้มีบทบาทในการสั่งสอนให้ชาวบ้านได้เลือกคนดี การเลือกคนที่ไม่ซื่อสัตย์ ซื่อสิทธิ์ขายเสียง ถือว่าเป็นบาปในทางพระพุทธศาสนา ก็เท่ากับคนบาปเลือกคนบาปเข้าไปทำงาน บาปที่มีอยู่ก็จะขยายตัวออกไปเรื่อยๆ โดยท่านจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องหรือชี้แนะให้ชาวบ้านเลือกใครคนใดคนหนึ่ง

ก่อนการเลือกตั้งพระครูวิบูลสิทธิธรรมได้เชิญชวนผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เข้าร่วมกิจกรรมกระทำสัตยาบันเพื่อการเลือกตั้งที่สุจริต ไม่กล่าวหาว่าร้ายกันและกัน ซึ่งจะทักท้วงที่วิหารหลวงพ่อขาวซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านตำบลชุมแสงสงครามอย่างมาก และเป็นที่เคารพของผู้สมัครรับเลือกตั้งเช่นเดียวกัน จากการสอบถามผู้สมัครและชาวบ้านว่ากิจกรรมดังกล่าวมีผลต่อพฤติกรรมของนักการเมืองท้องถิ่นหรือไม่ ได้รับคำตอบว่าวิธีการเช่นนี้ก็ไม่ได้ทำให้การเลือกตั้งสุจริตได้เสียทีเดียว แต่ก็ทำให้ทั้งฝ่ายที่สมัคร และฝ่ายที่เลือกมีความเกรงกลัวสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่บ้างเช่นกัน

ในขณะมีการเลือกตั้ง กิจกรรมที่ท่านพระครูได้ดำเนินการคือการจัดเวทีปราศรัยหาเสียงภายในวัด ด้านหลักของกิจกรรมนี้คือ ท่านพระครูต้องการที่จะสอนให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้มาพูดความจริงกันภายในวัด พูดในสิ่งที่อยากจะทำมากกว่าการพูดเพื่อทำลายฝ่ายตรงข้าม หรือพูดให้ร้ายผู้สมัครท่านอื่นๆ โดยจะจัดกิจกรรมในวันที่ชาวบ้านในชุมชนมารวมตัวกันมากๆ เช่น วันประชุมของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ หรือวันธรรมสวนะ เป็นต้น

สำหรับการพิจารณาเลือกนักการเมือง ท่านพระครูกล่าวว่า “การเลือกตั้งคือการหาคนมารับภาระแทนเรา” ดังนั้น ท่านก็จะสั่งสอนให้ชาวบ้าน “เลือกคนที่พร้อม อย่าเลือกคนที่อยาก เพราะคนเป็นเพราะความพร้อมก็ทำงานเสียสละกว่าคนเป็นเพราะความอยาก” จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ทำให้ทราบว่า ท่านพระครูได้มีส่วนช่วยสร้างความเข้าใจในการตัดสินใจเลือกผู้นำของชาวบ้าน โดยท่านได้ขยายความคุณลักษณะของผู้นำที่จะมาทำหน้าที่รับภาระให้ชาวบ้านได้ว่า “ผู้นำต้องจริงใจ ซื่อสัตย์ มีธรรมะ ใจกว้าง ฟังเสียงคนอื่น ไม่คิดเล็กคินน้อย รักชาวบ้านเหมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน เสียสละ และมีหัวนักพัฒนา”

ในด้านการส่งเสริมความสามัคคี (Unanimity) ในการเลือกตั้ง มีการดำเนินการภายในวัดโดยท่านพระครูจะทำหน้าที่เป็นคนกลางนำการเสวนา ผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคน ช่วงหาเสียงเลือกตั้ง จะมารวมประชุมกันในวัดหนองพะยอมเพื่อทำความเข้าใจในนโยบายของแต่ละคน จากนั้นตกลงกันว่า หากใครได้รับเลือกตั้งแล้วจะต้องนำเอานโยบายหลักของผู้ที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งไปปฏิบัติด้วย เช่น กรณีที่ผ่านมาเกษตรกรในตำบลชุมแสงสงครามจะประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำในการทำเกษตร การเลือกตั้งที่ผ่านมาผู้สมัครที่แพ้การเลือกตั้งได้กำหนดนโยบายดึงน้ำจากแม่น้ำยมมาใช้ประโยชน์ในการทำเกษตรช่วงหน้าแล้ง โดยวิธีการขุดอ่างเก็บน้ำ และเปิดร่องน้ำให้น้ำไหลเข้าอ่าง ซึ่งใช้งบประมาณจำนวนไม่น้อยกว่า 10 ล้านบาท แต่เนื่องจากผู้สมัครเจ้าของนโยบายแพ้การเลือกตั้ง นายกองการบริหารส่วนตำบลคนปัจจุบันซึ่งชนะการเลือกตั้งจึงได้นำนโยบายดังกล่าวมาดำเนินการ ขณะนี้อยู่ในช่วงการออกแบบเพื่อก่อสร้างต่อไป

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ในการเลือกตั้งของตำบลชุมแสงสงครามได้ลดระดับความขัดแย้งของการเมืองท้องถิ่น ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนรับรู้ได้ถึงความสำคัญของตนเอง ไม่ว่าจะแพ้หรือชนะก็ยังสามารถนำเอาสิ่งที่ตนคิดไปทำประโยชน์ให้กับท้องถิ่นได้

ด้านการจัดการความขัดแย้ง

เมื่อเกิดความขัดแย้งอันเป็นผลจากการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ท่านพระครูวิบูลสิทธิธรรมได้ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งของคนเหล่านั้น วิธีการของท่านพระครูก็คือเรียกคู่กรณีที่มีความขัดแย้งกันเข้ามาคุยกันที่วัด โดยให้แต่ละฝ่ายได้พูดถึงปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อไม่ให้คู่กรณีพูดเท็จ ท่านพระครูจะให้คู่ขัดแย้งกล่าวคำปฏิญาณต่อหน้าหลวงพ่อบุญ ซึ่งสาระสำคัญของการกล่าวคำปฏิญาณนั้นก็ขึ้นอยู่กับกรณีเรื่องที่มีความขัดแย้งกัน ท่านพระครูได้อาศัยด้านความเชื่อ (Belief) ในการจัดการความขัดแย้งในเบื้องต้น จากนั้นเมื่อกล่าวคำปฏิญาณต่อหน้าหลวงพ่อบุญเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ท่านพระครูก็จะให้ทั้งคู่ได้เล่าความเป็นมาของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เมื่อฟังเรื่องราวต่างๆ แล้วท่านพระครูก็จะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้ทั้งสองฝ่ายได้รับความเป็นธรรมมีความพอใจกันทั้งสองฝ่าย

ในกรณีนี้ต้องยอมรับว่า มีความจำเป็นอยู่เหมือนกันสำหรับการอาศัยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเคารพนับถือมาช่วยในการลดความขัดแย้ง ท่านพระครูเล่าให้ฟังว่า “เพียงแต่เขาได้มาเล่าเรื่องที่ขัดแย้งกัน ต่อหน้าหลวงพ่อบุญพร้อมๆ กันก็เหมือนมาสารภาพบาป สารภาพความผิดที่ได้ทำ ความกลัวต่อความผิดหรือความรู้สึกผิดจะค่อยๆ เริ่มเตือนเขาเอง อาตมาก็แค่พูดให้เขาเห็นว่า คนบ้านเดียวกันโกรธกันก็เหมือนทำลายรั้วบ้าน ปลอบให้ใจเข้ามาขโมยของได้ง่ายๆ แล้วก็ขออภัยขอโทษ ให้แล้วต่อกัน โอโหสิกรรม กันไป”

ในช่วงของการเลือกตั้งเป็นปกติของการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนที่จะกล่าวปราศรัยโจมตีฝ่ายตรงข้าม มีการกระทบกระทั่งกันทั้งในเรื่องของการนำเสนอนโยบาย หรือการกล่าวพาดพิงชีวิตส่วนตัวของผู้สมัครฝ่ายตรงข้าม ผู้สมัครลงเลือกตั้งจะมีผู้ใหญ่บ้านหรือกำนัน เป็นตัวแทนในการหาเสียงกับชาวบ้านภายในส่วนปกครองของตน ทั้งผู้ใหญ่บ้านและกำนัน มักจะมีความขัดแย้งกันเอง เนื่องจาก การแบ่งฝักฝ่าย การหาเสียงของชาวบ้าน ขณะมีการเลือกตั้ง ชาวบ้านที่ศรัทธาผู้ใหญ่บ้านท่านใด หรือ กำนันท่านใด ก็ไม่ศรัทธาอีกฝ่ายหนึ่งจึงเป็นเหตุให้มีกรณี “ญาติพี่น้องทะเลาะกันเพราะการนับถือและเคารพผู้นำที่ต่างกัน” (สัมภาษณ์ คุณสมพร บุญเพชร) ดังนั้นหลังจากประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ทางท่านพระครูจึงได้จัด **กิจกรรมการฟื้นคืนดี** โดยการเชิญผู้สมัครทุกคนพร้อมทั้งผู้นำชุมชนและชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมประชุมกันภายในวัด โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นเริ่มตั้งแต่การแสดงปาฐกถาในเรื่องที่เกี่ยวกับการให้อภัยตามหลักพระพุทธศาสนา โดยท่านพระครูจะเชิญชวนให้ทุกฝ่ายได้ให้อภัยกันและกันที่ได้ล่วงเกินกันด้วยวาจาในช่วงที่หาเสียงเลือกตั้ง จากนั้นให้กล่าวคำขอมาต่อหน้าชาวบ้านทั้งที่เป็นฝ่ายชนะเลือกตั้งและแพ้การเลือกตั้ง ขั้นตอนต่อไปก็คือ ท่านพระครูได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นว่าต้องการความช่วยเหลือเรื่องใดบ้าง และให้ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งและไม่ได้รับเลือกตั้งทั้ง 2 ฝ่ายแสดงความคิดเห็นร่วมกัน หากในการแสดงความคิดเห็นมีความขัดแย้งกัน ท่านพระครูก็จะเป็นคนกลางและร่วมกับชาวบ้านหาข้อตกลงที่ทำให้ทุกฝ่ายพึงพอใจร่วมกัน จากนั้นก็จะมีประชุมปรึกษาหารือในเรื่องที่เกี่ยวกับกิจกรรมที่วัดจะจัดขึ้น คือ งานประจำปีสมโภชหลวงพ่อบุญ งานอุปสมบท นาคหมู่ งานปฐกฐกรรม งานปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ รวมทั้งรายงานผลการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และกองทุนที่ทางวัดดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมการฟื้นคืนดีนี้มีบทบาทในการหลอมรวมให้ข้อขัดแย้งทุกกลุ่มในช่วงการเลือกตั้งทั้งผู้สมัครรับเลือกตั้ง กลุ่มแกนนำหรือหัวคะแนน และประชาชนที่ศรัทธาแต่ละฝ่ายได้กลับมาคืนดีกัน พูดคุยกันได้เหมือนดังเช่นปกติ ทั้งนี้โดยอาศัยบทบาทการนำของพระครูวิบูลสิทธิธรรม

จากการได้ศึกษาบทบาทของพระครูวิบูลสิทธิธรรมกับการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่น ได้ค้นพบเครื่องมือที่นำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการความขัดแย้งหลายประการด้วยกัน ประกอบด้วย

เครื่องมือที่ 1 **กติกาพื้นฐาน (Ground Rule)** เป็นบรรทัดฐานร่วมที่ประชาชนยอมรับและไม่รู้สึกว่าจะเสียเปรียบภายใต้กติกาใดกติกาหนึ่ง และทำให้ชาวบ้านในชุมชนชุมแสงสงครามยอมรับกติกาที่คิดร่วมกัน

เครื่องมือที่ 2 แนวคิดการค้นหาความต้องการของชุมชน ซึ่งพระครูวิบูลสิทธิธรรมได้ใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นเครื่องมือจะเห็นได้จาก การอธิบายความขัดแย้งของคนในชุมชนว่าเป็นผลมาจากการขาดคุณภาพชีวิตที่ดี **ทุกข์** คือ ความขัดแย้ง **สมุทัย** คือ การขาดคุณภาพชีวิตที่ดี **นิโรธ** คือ ชุมชนที่ประชาชนมีความไว้วางใจกัน มีความเมตตา กัน มีสัจจะต่อกัน **มรรค** คือ โครงการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์และอื่นๆ

เครื่องมือที่ 3 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งท่านพระครูได้นำมาใช้ในการกิจกรรมการเปิดเวทีให้ชาวบ้านได้มีโอกาสสะท้อนความต้องการให้กับผู้นำท้องถิ่นได้รับรู้ และกิจกรรมอื่นๆที่จัดโดยวัดหนองพะยอม

เครื่องมือที่ 4 การฟื้นคืนดี การขอโทษ และการให้อภัย(อภัยทาน) ท่านพระครูได้นำมาใช้ในการสร้างความสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นกับการเลือกตั้งในท้องถิ่น

เครื่องมือที่ 5 การสานเสวนา ท่านพระครูได้นำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง และกิจกรรมการฟื้นคืนดี

เครื่องมือที่ 6 การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง ท่านพระครูได้นำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยคู่ขัดแย้งระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่กล่าวพาดพิงให้ร้ายกันในการหาเสียง

เครื่องมือที่ 7 การสื่อสารอย่างสันติ ท่านพระครูได้นำมาใช้ในการปาฐกถาเพื่อให้ทุกฝ่ายได้กลับมาสามัคคีกันดังเดิม

ดังนั้น นับได้ว่าท่านพระครูวิบูลสิทธิธรรมเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาในการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองในท้องถิ่น และผู้เขียนขอใช้คำเรียกการเมืองในท้องถิ่นแห่งนี้ว่าเป็น “การเมืองเชิงสมานฉันท์” โดยรูปแบบที่ท่านพระครูได้ดำเนินการสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับท้องถิ่นอื่นๆได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ก็ต้องอาศัยบทบาทของผู้นำที่จะต้องสร้างบารมีในระดับที่คนในชุมชนยอมรับ และศรัทธาเชื่อมั่น การที่ชาวบ้านเชื่อมั่นในท่านพระครูเพราะท่านได้แสดงออกอย่างชัดเจนโดยการชี้ให้เห็นถึงคุณค่าแห่งการอยู่ร่วมกัน อบรมบ่มเพาะให้ประชาชนเชื่อมั่นในความถูกต้อง และสร้างคุณธรรมให้อยู่เหนือกระบวนการทางการเมือง สิ่งสำคัญคือท่านมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนให้เกิดความผาสุกตลอดไป

สรุป

แนวคิดของท่านพระครูวิบูลสิทธิธรรม คือ ความขัดแย้งมาจากการขาดคุณภาพชีวิตที่ดี หากคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่พร้อม ความขัดแย้งจะไม่บังเกิด การแก้ปัญหาความขัดแย้งต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านก่อน การเริ่มต้นดำเนินโครงการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีผลให้ความขัดแย้งของคนในชุมชนทั้งในด้าน การดำรงชีวิต ด้านการเมืองได้ถูกลดระดับลงไป สำหรับชุมชนชุมแสงสงครามความขัดแย้งจึงไม่ใช่ปัญหาที่ไร้ทางออก กลับกลายเป็นกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของชาวบ้านในการปรับเปลี่ยนความขัดแย้งเป็นความร่วมมือผ่านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ด้วยอิทธิพลแนวคิดที่ท่านพระครูวิบูลสิทธิธรรม พยายามดำเนินการเพื่อสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งความเมตตา ผู้คนมีความไว้วางใจกัน จึงส่งผ่านแนวคิดดังกล่าว ผ่านรูปแบบการเลือกตั้งในท้องถิ่นที่เน้นการสร้างการเมือง เคลื่อนเข้าหาความสมานฉันท์ และผ่านการบริหารงานของผู้นำท้องถิ่นที่เน้นการสร้าง ความไว้วางใจ ความจริงใจ ให้มีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนโดยกระทำในรูปของการทำประชาคมทุกหมู่บ้าน สร้างความเป็นธรรมในการจัดสรรงบประมาณให้แก่ละหมู่บ้านเท่าๆกัน

ในขณะเดียวกัน ภาวะผู้นำของท่านพระครูเกิดจากการสั่งสมบารมีที่เมื่อพูดแล้วคนเชื่อ สั่งแล้วคนก็ทำตาม เป็นผลมาจากบทบาทการพัฒนาเลยพื้นที่ของวัดเข้าไปในพรมแดนของบ้าน(ชุมชน) ยกกระตือรือร้นของชาวบ้านลดความขัดแย้ง ทำให้ท่านพระครูเป็นเครื่องหมายการไหลรวมของศรัทธา และวัดหนองพะยอมก็เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนชุมชนอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2535). *อุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร.

- สิริวัฒน์ คำวันสา. (2544). เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรโครงการเสริมความรู้ถวายพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย. สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2547). การจัดการความขัดแย้งและการขอโทษ. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: โรงพิมพ์ศาลาแดง.
- _____. (2547). ความขัดแย้งหลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันยุทธศาสตร์. (2544). สันติวิถี : ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความมั่นคง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สูตรไพศาล.
- _____. (2544). การมีส่วนร่วมของประชาชนความยั่งยืนของประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : หจก.ธรรมกมลการพิมพ์.
- _____. (2548). สันติวิถีกับความยั่งยืนของประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.